

Asia C-242/22 PPU**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä****Jättämispäivä:**

6.4.2022

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:Tribunal da Relação de Évora – Secção Criminal – 2.^a Subsecção
(Évoran ylioikeus – rikosjaosto – 2 alajaosto, Portugali)**Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:**

8.3.2022

Valittaja:

TL

Vastapuoli:

Portugalin valtio

Pääasian kohde

TL on tehnyt rikosoikeudellisessa menettelyssä Tribunal da Relação de Évoralle (Évoran ylioikeus, Portugali) valituksen Tribunal Judicial da Comarca de Bejan (Bejan alioikeus, Portugali) antamasta tuomiosta, jolla hylättiin tulkin nimeämättä jättämisestä ja käännosten laiminlyönnistä johtuvien pätemättömyysperusteiden tutkimista koskeva vaatimus, kun TL on Moldovan kansalainen, joka ei ymmärrä eikä puhu portugalia, ja kun kyseessä ovat matkustuskieltoon määräämistä koskevasta pakkokeinosta päättäminen ja Portugalin rikosprosessilain (Código de Processo Penal) 495 §:n 2 momentin mukaisen, oikeuden kuultavaksi kutsumisen tiedoksianto sekä ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevan määräyksen tiedoksianto.

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeudellinen perusta

Käsiteltävä ennakkoratkaisupyynnö koskee oikeudesta tulkkaukseen ja käännoksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä 20.10.2010 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2010/64/EU (EUVL 2010, L 280, s. 1) 1–3 artiklan sekä tiedonsaantioikeudesta rikosoikeudellisissa menettelyissä 22.5.2012

annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2012/13/EU (EUVL 2012, L 142, s. 1) 3 artiklan tulkintaa.

Ennakkoratkaisukysymys

Voidaanko [direktiivin 2010/64/EU] 1–3 artiklaa ja [direktiivin 2012/13/EU] 3 artiklaa, joko erikseen tai luettuina yhdessä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan kanssa, tulkita siten, etteivät ne ole esteenä kansallisen lainsäädännön säännökselle, jossa säädetään suhteellisesta pätemättömyysperusteesta, joka edellyttää siihen vetoamista ja voi korjaantua ajan kuluessa ja joka koskee tulkin nimeämättä jättämistä ja keskeisten menettelyllisten toimien käännosten laiminlyöntiä, kun rikosoikeudellisen menettelyn kohteena oleva henkilö ei ymmärrä oikeudenkäyntikieltä?

Unionin oikeussäännöt, joihin viitataan

Oikeudesta tulkkaukseen ja käännoksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä 20.10.2010 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/64/EU; 1–3 artikla.

Tiedonsaantioikeudesta rikosoikeudellisissa menettelyissä 22.5.2012 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/13/EU; 3 ja 6 artikla.

Kansalliset oikeussäännöt, joihin viitataan

Portugalin rikosprosessilaki (Código de Processo Penal, jäljempänä CPP); 92 §:n 1 ja 2 momentti; 120 §:n 1 momentti, 2 momentin c kohta ja 3 momentin a ja d kohta; 122 § ja 196 §.

92 §

Asian käsittelyssä käytettävä kieli ja tulkin nimeäminen

1. Asian käsittelyssä käytetään niin kirjallisesti kuin suullisesti portugalia, tai muussa tapauksessa toimi on pätemätön.
2. Kun asian käsittelyyn osallistuu henkilö, joka ei ymmärrä eikä osaa portugalia, on kyseiselle henkilölle nimettävä maksutta sopiva tulkki, vaikka asian käsittelevä tuomioistuim tai joku menettelyn osapuolista osaisi kyseisen henkilön käyttämää kieltä.

--

120 §

Vetoamista edellyttävät pätemättömyysperusteet

1. Kun kyseessä on muu kuin edellisessä pykälässä mainittu pätemättömyysperuste, asianomaisen on vedottava siihen, ja siihen sovelletaan tämän ja seuraavan pykälän säännöksiä.

2. Vetoamista edellyttäviä pätemättömyysperusteita ovat muissa lainsäädännön säännöksissä säädetyn lisäksi

--

c) tulkin nimeämättä jättäminen tilanteessa, jossa nimeäminen on lain mukaan pakollista;

--

3. Edellisissä momenteissa tarkoitettuihin pätemättömyysperusteisiin on vedottava

a) kun kyseessä on sellaisen toimen pätemättömyys, jossa asianomainen on läsnä, ennen kuin kyseinen toimi on päättynyt;

--

d) kun kyseessä on erityismenettely, suullisen käsittelyn alkaessa.

122 §

Pätemättömäksi toteamisen vaikutukset

1. Jos todetaan, että toimea rasittaa pätemättömyysperuste, kyseisen toimen lisäksi pätemättömiksi tulevat kaikki toimet, jotka ovat ensin mainitusta toimesta riippuvaisia tai joihin kyseinen pätemättömyysperuste vaikuttaa.

2. Pätemättömyysperustetta todettaessa määritetään, mitkä toimet katsotaan pätemättömiksi, ja määrätään toimen toteuttamisesta uudelleen, jos tämä on tarpeen ja mahdollista --.

3. Pätemättömyysperusteen todetessaan tuomari pysyttää kaikki toimet, joihin kyseinen pätemättömyysperuste ei vaikuta.

196 §

Matkustuskielto

--

3. Matkustuskiellosta on ilmentävä, että [rikoksesta epäillylle] on annettu tieto

- a) velvollisuudesta ilmoittautua toimivaltaiselle viranomaiselle tai olla toimivaltaisen viranomaisen tavoitettavissa aina, kun laissa niin säädetään tai kun siitä asianmukaisesti ilmoitetaan;
- b) velvollisuudesta olla muuttamatta asuinpaikkaa ja olla olematta pois asuinpaikasta yli viisi vuorokautta ilmoittamatta uudesta asuinpaikasta tai paikasta, jossa on tavattavissa;
- c) siitä, että myöhemmät tiedoksiannot lähetetään postitse edellä 2 momentissa tarkoitettuun osoitteeseen, ellei rikoksesta epäilty ilmoita toista osoitetta toimittamalla hakemuksen tai lähettämällä sen kirjattuna kirjeenä kirjaamoon, jossa asiaa käsitellään;
- d) siitä, että jos edellisten kohtien säännöksiä ei noudateta, on puolustusasianajajalla oikeus edustaa rikoksesta epäiltyä kaikissa menettelyllisissä toimitissa, joissa rikoksesta epäillyllä on oikeus tai velvollisuus olla läsnä sekä käydä suullinen käsittely rikoksesta epäillyn poissa ollessa –;
- e) siitä, että jos rikoksesta epäilty tuomitaan, matkustuskielto päättyy vasta, kun rangaistus on suoritettu.

Kansainvälisen oikeuden oikeussäännöt, joihin viitataan

Roomassa 4.11.1950 allekirjoitettu eurooppalainen yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus); 6 artiklan 3 kappale.

Yhteenveto tosiseikoista ja menettelystä pääasiassa

- 1 TL on Moldovan kansalainen, eikä hän ymmärrä eikä puhu portugalia. Päätös rikosoikeudellisen menettelyn aloittamisesta tehtiin 10.7.2019, ja asianomainen päätös oli laadittu portugaliksi ja käännetty Moldovan viralliselle kielelle eli romaniaksi. Samana päivänä TL määrättiin matkustuskieltoon CPP:n 196 §:n mukaisesti, ja kyseiseen asiakirjaan merkittiin hänen kotiosoitteensa.
- 2 TL ei saanut matkustuskielto määräystä käännettynä Moldovan viralliselle kielelle eli romaniaksi, eikä hänelle ollut nimetty tulkki rikosoikeudellisen menettelyn aloittamista ja matkustuskieltoon määräämistä koskevissa toimitissa. Suullisessa käsittelyssä TL:ää avusti puolustusasianajaja, ja suullisen käsittelyn tulkkamiseen oli nimetty tulkki, joka oli vakuuttanut hoitavansa tehtävänsä moitteettomasti.
- 3 TL tuomittiin 11.7.2019 annettulla tuomiolla, josta tuli lainvoimainen 26.9.2019, yhteisesti rikoksista, jotka olivat virkamiehen vastustaminen ja väkivaltainen vastustaminen, jotka on säädetty rangaistaviksi Portugalin rikoslain (Código Penal) 347 §:n 2 momentissa; liikenneturvallisuuden vaarantaminen tieliikenteen ajoneuvolla, joka on säädetty rangaistavaksi Portugalin rikoslain 291 §:n a ja b

kohdassa sekä 69 §:n 1 momentin a kohdassa, ja ajo-oikeudetta ajaminen, joka on säädetty rangaistavaksi asetuksen (decreto-lei) nro 2/98 3 §:n 1 ja 2 momentissa, ja hänelle määrättiin yhteiseksi rangaistukseksi kolme vuotta ehdollista vankeutta sekä samanpituisen koeaika, ja lisärangaistuksena kiellettiin moottoriajoneuvolla ajaminen 12 kuukauden ajaksi sekä määrättiin 80 päiväsakkoa, jonka suuruus oli 6 euroa/päivä eli yhteensä 480 euroa.

- 4 TL jätti vastaamatta useisiin Portugalin rikosseuraamuslaitoksen (Direção-Geral de Reinserção e Serviços Prisionais, DGRSP) yhteydenottoyrityksiin matkustuskieltomääräykseen merkityssä osoitteessa, eikä hän ilmoittanut kotiosoitteen muuttumisesta.
- 5 7.1.2021 annetun määräyksen jälkeen TL:lle annettiin 12.1.2021 tiedoksi CPP:n 495 §:n 1 ja 2 momentin mukaisesti ja näiden momenttien soveltamiseksi saantitodistuskirjeellä, joka lähetettiin matkustuskieltomääräykseen merkittyyn osoitteeseen, kutsu saapua oikeuden kuultavaksi velvoitteiden, menettelysääntöjen ja edellä mainitussa tuomiossa määrättyjen velvollisuuksien noudattamatta jättämisestä. Tiedoksiannointi toistettiin 6.4.2021 samaan osoitteeseen lähetetyllä saantitodistuskirjeellä, jossa ilmoitettiin TL:lle uusi päiväys. Kyseiset tiedoksiannot tehtiin portugaliksi. TL ei saapunut oikeuteen ilmoitettuna päivänä.
- 6 TL:lle määrätty ehdollinen vankeusrangaistus määrättiin täytäntöönpantavaksi 9.6.2021, ja samalla hänet määrättiin vangittavaksi ja rangaistuslaitokseen toimitettavaksi. Kyseinen määräys annettiin tiedoksi TL:n puolustusasianajajalle sekä TL:lle matkustuskieltomääräykseen merkittyyn osoitteeseen lähetetyllä saantitodistuskirjeellä 25.6.2021, ja määräyksestä tuli lainvoimainen 20.9.2021. Määräys annettiin TL:lle tiedoksi portugaliksi, eikä hänelle tarjottu asiaankuuluvaa käännöstä Moldovan viralliselle kielelle eli romaniaksi.
- 7 TL vangittiin 30.9.2021 uudessa asuinpaikassaan kolmen vuoden vankeusrangaistuksen täyttämiseksi, ja hän on ollut vangittuna kyseisestä päivästä lähtien.
- 8 TL nimesi menettelyyn 11.10.2021 asianajajan. Tämän jälkeen TL vaati Tribunal Judicial da Comarca de Beja, Juízo de Competência Genérica de Cubaa (Bejan alioikeus, Cuban yleisen toimivallan jaosto, Portugali; jäljempänä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin) tutkimaan pätemättömyysperusteet, jotka koskivat tulkin nimeämättä jättämistä ja käännösten laiminlyöntiä seuraavien menettelyllisten toimien osalta:
 - matkustuskieltomääräys
 - tuomioistuimeen kuultavaksi kutsumista CPP:n 495 §:n 2 momentin mukaisesti koskeva tiedoksiannointi menettelyssä määrätyn ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon perusteista
 - menettelyssä määrätyn ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevan määräyksen tiedoksiannointi.

- 9 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi 20.11.2021 antamallaan päätöksellä TL:n esittämän vaatimuksen sillä perusteella, että sen mukaan tulkin nimeämättä jättäminen ja käännösten laiminlyönti edellä mainittujen menettelyllisten toimien osalta ovat suhteellisia pätemättömyysperusteita, jotka edellyttävät, että niihin vedotaan, joten nämä pätemättömyydet ovat korjaantuneet, koska niihin ei ole vedottu CPP:n 120 §:n 3 momentin a ja d kohdassa säädetyssä määräajassa.
- 10 TL oli tyytymätön kyseiseen päätökseen, joten se valitti päätöksestä Tribunal da Relação de Évoraan (jäljempänä ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin) ja vaati kumoamaan valituksenalaisen päätöksen ja korvaamaan sen uudella päätöksellä, jossa todetaan rikosoikeudellisen menettelyn aloittamista koskeva päätös, matkustuskieltomääräys, ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskeva määräys ja kyseisen määräyksen tiedoksianto mitättömiksi ja kaikki näitä myöhemmät menettelylliset toimet tehottomiksi.

Pääasian asianosaisten keskeiset perustelut

TL:n perustelut

- 11 TL väittää, että oikeuslähteiden hierarkiassa Euroopan ihmisoikeussopimus sijoitetaan valtaosassa kansallista oikeuskirjallisuutta ja kansallista oikeuskäytäntöä Portugalin perustuslain (Constituição da República Portuguesa, jäljempänä perustuslaki) ja tavanomaisten lakien väliin. Vaikka Euroopan ihmisoikeussopimus on voimassa Portugalin sisäisessä oikeusjärjestyksessä perustuslakia alemman asteisena säädöksenä, perustuslain 8 §:n 2 momentissa säädetyllä perusteella sen asema on siten tavallisia lakeja ylempi, joten CPP:n ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen välisessä ristiriidassa Euroopan ihmisoikeussopimuksella on etusija.
- 12 Direktiivi 2010/64 ja direktiivi 2012/13 perustuvat Euroopan unionin toimielinten noudattamiin Euroopan ihmisoikeussopimuksen vähimmäistoimenpiteisiin ja -määräyksiin. Direktiiviä 2010/64, joka julkaistiin Euroopan unionin virallisessa lehdessä 26.10.2010 ja jonka täytäntöönpanon määräaika Portugalin osalta oli 27.10.2013, on näin ollen sovellettu Portugalissa suoraan 28.10.2013 lähtien, joten sitä voidaan soveltaa käsiteltävässä asiassa, kun huomioon otetaan tosiseikkojen tapahtuma-aika.
- 13 Portugalin valtio ei ole saattanut kyseistä direktiiviä kansallisen lainsäädäntönsä osaksi, mikä ei kuitenkaan merkitse sitä, ettei direktiivi olisi voimassa Portugalin oikeusjärjestyksessä ja Euroopan unionin oikeusjärjestyksessä, kun huomioon otetaan unionin oikeuden mukaisen tulkinnan periaate. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan direktiivi voi olla suoraan sovellettavissa, ilman että sitä on saatettu kansallisen lainsäädännön osaksi, vaikkei tällainen unionin oikeuden mukainen tulkinta olisi mahdollista, jos täytäntöönpanon määräaika on päättynyt ja oikeussäännöksen, jolla annetaan oikeuksia, sisältö on riittävän selkeä,

täsmällinen ja ehdoton, kuten on käsiteltävässä asiassa. Vaikkei Portugali ole saattanut direktiiviä 2010/64 kansallisen lainsäädäntönsä osaksi, kaikki kyseisen direktiivin suoraan voimassaoloa kansallisessa oikeusjärjestyksessä sekä oikeusvaikutusten tuottamista, varsinaisesti vertikaalista välitöntä oikeusvaikutusta, koskevat vaatimukset täyttyvät, joten sen suoraan sovellettavuuteen voidaan vedota missä tahansa tuomioistuimessa unionin alueella.

- 14 Tulkkausta koskevan oikeuden sovellettavuus ja takaaminen koko menettelyn ajan on siten olennaista määritellä selkeästi, sillä TL:llä on ollut tulkki vain suullisen käsittelyn ajan. Direktiivissä 2010/64 säädetään selkeästi menettelyllisten toimien kääntämisen osalta luettelo toimista, jotka on käännettävä, jotka määritellään ”vähimmäisoikeuksiksi” analogisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 3 kappaleen perusteella ja jotka on katsottu unionin oikeusjärjestelmässä asianmukaiseksi ja järkeväksi asiakirjojen vähimmäismääräksi.
- 15 Unionin tuomioistuin on todennut tältä osin 12.10.2017 antamassaan tuomiossa Frank Sleutjes (C-278/16, EU:C:2017:1010), että ”direktiivin [2010/64] 3 artiklaa on tulkittava siten, että sen kaltainen toimi kuin määräys, josta kansallisessa lainsäädännössä säädetään seuraamuksen määräämiseksi rikkomuksista ja jonka antaa tuomari yksinkertaistetussa menettelyssä, joka ei ole kontradiktorinen, on tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitettu ”keskeinen asiakirja”, josta säännöksessä asetettujen muotovaatimusten mukaisesti on toimitettava kirjallinen käännös epäillyille tai syytetyille henkilöille, jotka eivät ymmärrä kyseessä olevassa menettelyssä käytettävää kieltä, jotta he kykenevät käyttämään oikeuttaan puolustukseen ja jotta menettelyn oikeudenmukaisuus turvataan.”
- 16 Portugalin rikosprosessilainsäädäntöön ei sisälly mitään säännöstä, jossa säädetään samankaltaisesta vähimmäisoikeuksien tai käännettävien asiakirjojen luettelosta tai käännettävien asiakirjojen vähimmäismäärästä. Keskeisten asiakirjojen kääntämistä koskeva oikeus velvoittaa kuitenkin suoraan Portugalin valtiota ja sen tuomioistuimia, jotka ovat velvollisia kääntämään pääsääntöisesti kaikki ”henkilön vapaudenmenetystä koskevat päätökset, syytteet ja tuomiot” sekä lisäksi kyseisen direktiivin 3 artiklan 3 kohdassa tarkoitettut asiakirjat.
- 17 Tämän vuoksi rikosoikeudellisen menettelyn aloittamista ja matkustuskieltoon määräämistä koskevat toimet sekä ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskeva määräys, joka on vapaudenmenetystä koskeva rangaistusmääräys, sekä kyseisen määräyksen tiedoksianto olisi pitänyt käännättää, mitä ei tapahtunut.
- 18 Edellä mainitussa 12.10.2017 annetussa tuomiossa Frank Sleutjes (C-278/16, EU:C:2017:1010) todetaan vastaavalla tavalla, että jos rangaistusmääräys ”on osoitettu vain asianomaisen menettelyn kielellä henkilölle, vaikka tämä ei osaa kyseistä kieltä, tämä henkilö ei voi ymmärtää, mistä häntä syytetään, eikä siis voi

tehokkaasti käyttää puolustautumisoikeuksiaan, jollei hän saa tästä määräyksestä käännöstä kielellä, jota hän ymmärtää”.

- 19 Toisaalta tiedonsaantioikeudesta rikosoikeudellisissa menettelyissä annettu direktiivi 2012/13 on ollut suoraan sovellettavissa Portugalissa 2.6.2014 lähtien, ja sitä voidaan soveltaa myös käsiteltävässä asiassa, kun huomioon otetaan käsiteltävän asian kohteena olevien tosiseikkojen tapahtuma-aika.
- 20 Rikoksesta epäillyn oikeus saada tietoa kielellä, jota hän ymmärtää, on konkreettinen ja tosiasiallinen oikeus, kuten todetaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen 19.12.1989 antamassa tuomiossa Kamasinski vs. Itävalta, eikä oikeusviranomaisten ole riittävää pelkästään nimetä tulkki, vaan niiden tehtävänä on myös valvoa jälkikäteen tulkin tehtävänhoitoa.
- 21 Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 3 kappaleen a ja e kohdassa määrätään, että rikoksesta syytetyllä on seuraavat vähimmäisoikeudet: ”oikeus saada viipymättä yksityiskohtainen tieto häneen kohdistettujen syytteiden sisällöstä ja perusteista hänen ymmärtämällään kielellä” sekä ”oikeus saada maksutta tulkin apua, jos hän ei ymmärrä tai puhu tuomioistuimessa käytettyä kieltä”.
- 22 Koska kyseiset oikeussäännökset ovat selkeät ja kattavat, ja niillä taataan rikoksesta epäillylle oikeus tulkkiin ja käännöksiin menettelyn alusta sen päättymiseen, ei ole riittävää, että tavanomaisena käytäntönä on nimetä tulkki vain suulliseen käsittelyyn, kuten käsiteltävässä asiassa.
- 23 Koska edellä mainittuihin direktiiveihin perustuvia valittajan oikeuksia tulkkaukseen ja menettelyllisten toimien käännöksiin on tässä yksittäistapauksessa loukattu, samoin kuin valittajan oikeutta saada tietoa, on Portugalin valtiolle, myös tuomioistuimille, kyseisistä direktiiveistä aiheutuvat velvoitteet ja velvollisuudet niin ikään laiminlyöty.
- 24 Koska TL on ulkomaan kansalainen, joka ei ymmärrä eikä osaa portugalia, hänelle on nimettävä tulkki kaikkia niitä menettelyllisiä toimia varten, joissa hän on läsnä, erityisesti kun hänelle ilmoitetaan hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan, kuten CPP:n 92 §:n 2 momentista ilmenee.
- 25 Jotta TL:n voitaisiin katsoa olevan vastuussa velvoitteiden laiminlyönnistä, hänen olisi pitänyt olla tietoinen matkustuskieltoon liittyvistä velvoitteistaan, mitä hän ei millään tavalla ollut, koska hänelle ei toimitettu minkäänlaista käännöstä. Tosiasiassa on epävarmaa, onko TL ymmärtänyt riittävästi kyseisten velvollisuuksien ja velvoitteiden merkitystä, ja on vieläkin epävarmempaa, olisiko TL pystynyt vetoamaan tulkin nimeämättä jättämistä ja useiden menettelyllisten toimien käännösten laiminlyöntiä koskeviin pätemättömyysperusteisiin, ennen kuin ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevasta määräyksestä tuli lainvoimainen.

- 26 Rikosoikeudellisen menettelyn aloittamista koskevalla päätöksellä ja matkustuskieltomääräyksellä sekä muilla näistä seuranneilla menettelyllisillä toimilla, joihin kuuluu ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevan määräyksen tiedoksianto, ei siten voi olla minkäänlaista menettelyllistä merkitystä, kun huomioon otetaan valittajan perustava oikeus puolustautua sekä perustuslaissa vahvistettu oikeus oikeudenmukaiseen ja puolueettomaan oikeudenkäyntiin, joka on mahdollinen ainoastaan siinä tapauksessa, että valittajalle annetaan asianmukainen tilaisuus puolustautua asettamatta häntä suoraan tai välillisesti epäedulliseen asemaan vastapuoleen, erityisesti syyttäjään (Ministério Público), nähden.
- 27 Pätemättömyysperusteet, joihin valittaja vetoaa ja jotka koskevat tulkin nimeämättä jättämistä sekä rikosoikeudellisen menettelyn aloittamiseen ja matkustuskieltoon määräämiseen liittyvien toimien, ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevan määräyksen ja kyseisen määräyksen tiedoksiannon käännosten laiminlyöntiä, eivät ole korjaantuvia (ks. Tribunal da Relação de Évora tuomio, asia 55/2017.9GBLGS.EI).
- 28 Tämän perustella muun muassa rikosoikeudellisen menettelyn aloittamista ja matkustuskieltoon määräämistä koskevat toimet, ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskeva määräys ja kyseisen määräyksen tiedoksianto olisi pitänyt käännettää valittajan äidinkielelle. Lisäksi valittajalla olisi pitänyt olla käytettävissään poliisiviranomaisen ja/tai syyttäjäviranomaisen nimeämä tulkki rikosoikeudellisen menettelyn aloittamista ja matkustuskieltoon määräämistä koskevan toimen aikana siitä hetkestä lähtien, jona valittaja pidätettiin, tai ainakin siitä hetkestä lähtien, jolloin valittaja oli velvollinen allekirjoittamaan viranomaisten hänelle esittämät asiakirjat; tulkin avulla olisi varmistettu, että valittaja ymmärsi matkustuskiellosta johtuvat velvollisuutensa.
- 29 Voimassa olevassa rikosprosessilainsäädännössä matkustuskieltomääräys on keskeinen asiakirja, joka kuuluu direktiivin 2010/64 3 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan ja on siten käännettävä rikoksesta epäillyn omalle kielelle, koska kyseisessä asiakirjassa kerrotaan CPP:n 196 §:n 3 momentissa luetellut velvollisuudet.
- 30 Tämän lisäksi on niin, että koska Portugalin valtiota koskee toimien toteuttamiseen liittyvä toimintavelvoite, vain Portugalin valtio on vastuussa toimien toteuttamatta jättämisestä, eikä menettelyn pätemättömyysperusteita, joihin asiassa vedotaan, voida pitää korjaantuvina, jos henkilö, jolle toimi on osoitettu, ei toimi, etenkin koska kyseiset pätemättömyydet johtuvat oikeusviranomaisista. Lisäksi oikeusviranomaisia koskeviin velvollisuuksiin liittyy kaikkien niiden kansalliseen lainsäädäntöön kuuluvien oikeusnormien kumoaminen, jotka ovat vastoin edellä mainittujen direktiivien säännöksiä, joissa vahvistetaan unionin yhteinen järjestelmä, myös pätemättömyysperusteisiin vetoamista koskeva järjestelmä, jolla pyritään korjaamaan valtiosta johtuvat virheet.

- 31 Näin ollen käsiteltävässä asiassa kyseessä olevat menettelylliset toimet eli rikosoikeudellisen menettelyn aloittamista koskeva päätös, matkustuskieltomääräys, valittajalle määrätyn ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskeva määräys ja kyseisen määräyksen tiedoksianto, ovat mitättömiä, sillä ne eivät ole olleet alun perinkään päteviä, joten ne on todettava pätemättömiksi, koska niillä ei voi olla oikeusvaikutuksia, ja ne on toteutettava uudelleen ja siten niitä myöhemmät oikeudelliset toimet on kumottava.
- 32 Toisaalta riitautetaan näkemys siitä, että valittajan oikeus tulla kuulluksi on varmistettu siten, että valittajaa on edustanut menettelyn ajan viran puolesta määrätty puolustusasianajaja. Näin ollen sen lisäksi, että hänelle nimetty puolustusasianajaja ei ole edustanut häntä rikosoikeudellisen menettelyn aloittamista koskevassa toimessa eikä matkustuskieltoon määräämisen yhteydessä, puolustusasianajaja oli läsnä ainoastaan suullisessa käsittelyssä ja CPP:n 495 §:n 2 momentissa tarkoitetussa kuulemisessa ja vaati vain valittajalle määrätyn sakkorangaistuksen maksamista erissä. Puolustusasianajaja ei ottanut etukäteen mitään kantaa mihinkään päätökseen, joka vaikutti valittajaan henkilökohtaisesti, eikä hän saattanut lainvoimaiseksi kaikkia päätöksiä, jotka vaikuttivat vakavasti valittajan perusoikeuksiin. Näin ollen valittajan ei voida väittää käyttäneen oikeuttaan tulla kuulluksi hänelle nimetyn, viran puolesta määrätyn puolustusasianajajan välityksellä, joten myös tätä valittajalle CPP:n nojalla kuuluvaa oikeutta on niin ikään loukattu.
- 33 Ehdollisen vankeusrangaistuksen koeajalla tapahtuneet viranomaisten tuloksettomat yhteydenottoyritykset, jotka olivat ainoa ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon peruste, sekä se, ettei valittaja ollut tosiasiallisesti vastaanottanut tiedoksiantoa kutsusta saapua tuomioistuimen kuultavaksi CPP:n 495 §:n 2 momentissa säädetyn mukaisesti eikä ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevan määräyksen tiedoksiantoa, johtuivat valittajan asuinpaikan muuttumisesta; valittaja väittää, ettei hän saanut kyseisiä tiedoksiantoja, koska hän ei asunut enää matkustuskieltomääräykseen merkityssä osoitteessa, ja että koska matkustuskieltomääräystä ei ollut käännetty, valittaja ei ollut tiennyt, että hänen olisi pitänyt ilmoittaa prosessiosoitteen muuttumisesta.

Valittajan vaatimuksen hylkäämisestä annetun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätöksen perustelut

- 34 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei hyväksynyt TL:n esittämiä perusteluja vaan yhtyi päinvastoin Ministério Públicon vastineessaan esittämiin perusteluihin, joiden pohjalta se antoi valituksenalaisen päätöksen, jolla valittajan vaatimus hylättiin, ja totesi, että tulkin nimeämättä jättämistä ja käännösten laiminlyöntiä mainittujen menettelyllisten toimien osalta koskevat virheet olivat suhteellisia pätemättömyysperusteita ja edellyttivät siten, että niihin vedotaan laissa säädettyssä määrääjässä, minkä vuoksi ne olivat päätöksen antamisen aikaan jo korjaantuneet.

- 35 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, että tulkin nimeämättä jättämistä ja käännosten laiminlyöntiä, kun rikosoikeudellisen menettelyn kohteena oleva henkilö ei ymmärrä eikä puhu portugalia, on rikosoikeudellisen menettelyn aloittamisen ja CPP:n 495 §:n nojalla annetun määräyksen tiedoksiannon osalta CPP:n 120 §:n 1 momentin c kohdassa tarkoitettu suhteellinen pätemättömyysperuste, joka edellyttää, että siihen vedotaan.
- 36 CPP:n 120 §:n 3 momentin a ja d kohdan mukaisesti pätemättömyysperusteiden, jotka koskevat käännosten laiminlyöntiä rikosoikeudellisen menettelyn aloittamista koskevan päätöksen ja CPP:n 495 §:n nojalla annetun määräyksen osalta, katsotaan korjaantuneen, koska niihin ei vedottu rikosoikeudellisen menettelyn aloittamista koskevan päätöksen osalta asian suullisen käsittelyn alkaessa tai viimeistään ennen kuin kyseiselle henkilölle määrätyn ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevasta määräyksestä tuli lainvoimainen.
- 37 Toisaalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa ottavansa huomioon oikeudesta tulkkaukseen ja käänkösiin rikosoikeudellisissa menettelyissä annetun direktiivin 2010/64 ja tiedonsaantioikeudesta annetun direktiivin 2012/13 sisällön.
- 38 Vaikka direktiivillä on pääsääntöisesti oikeusvaikutuksia vasta sen jälkeen, kun se on saatettu kansallisen lainsäädännön osaksi, unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on katsottu, että direktiivillä, jota ei ole saatettu kansallisen lainsäädännön osaksi tai joka on saatettu kansallisen lainsäädännön osaksi epäasianmukaisella tavalla, voi olla tiettyjä välittömiä oikeusvaikutuksia (vertikaalinen välitön oikeusvaikutus), ja yksityiset voivat vedota direktiiviin tuomioistuimessa, jos a) direktiiviä ei ole saatettu kansallisen lainsäädännön osaksi tai se on saatettu kansallisen lainsäädännön osaksi epäasianmukaisella tavalla; b) direktiivin säännökset ovat ehdottomia ja riittävän selkeitä ja täsmällisiä; c) direktiivin säännöksillä annetaan yksityisille oikeuksia ja d) täytäntöönpanon määräaika on päättynyt.
- 39 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei kuitenkaan katso, että kansallinen lainsäädäntö, erityisesti CPP:n 120 §:n 1 momentin c kohta, jossa säädetään vetoamista edellyttävästä pätemättömyysperusteesta, joka voi korjaantua; joka koskee tulkin nimeämättä jättämistä tilanteessa, jossa nimeäminen on lain mukaan pakollista, ja johon on vedottava kyseisen pykälän 3 momentissa säädettyssä määräajassa, olisi kumottava tällaisten unionin säädösten perusteella suoraan ja nimenomaisesti.
- 40 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan tällainen yleinen teoreettinen tulkinta (jonka mukaan kansallinen lainsäädäntö olisi kumottava), jossa CPP:n 120 §:n 1 momentin c kohdan säännökselle ei annettaisi minkäänlaista tehokasta vaikutusta, on lainvastainen ja ristiriidassa niiden unionin periaatteiden (erityisesti unionin oikeuden mukaisen tulkinnan periaatteen) kanssa, jotka sitovat Portugalin valtiota (ja tuomioistuimia), kuten TL väittää.

- 41 Edellä esitetyn perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että käännosten tai tulkauksen tarjoamatta jättäminen ulkomaalaiselle syytetylle, joka ei osaa portugalia, on sekä matkustuskieltoon liittyvien velvollisuuksien tiedoksiannon että ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevan määräyksen tiedoksiannon osalta vetoamista edellyttävä suhteellinen pätemättömyysperuste CPP:n 120 §:n 1 momentin c kohdassa säädetyn nojalla. Tällaiseen pätemättömyyteen on vedottava CPP:n 120 §:n 3 momentin a ja d alakohdan mukaisesti ja siinä säädetyssä määräajassa, ja määräajan päätyttyä pätemättömyyden katsotaan korjaantuneen.
- 42 Toisaalta TL oli läsnä asian suullisessa käsittelyssä, ja hänelle nimettiin sopiva tulkki ja häntä avusti puolustusasianajaja, joten tämän toimen osalta TL saattoi käyttää puolustautumisoikeuttaan täysimääräisesti ja sai tietoonsa tosiseikat, joihin hänen katsottiin syyllistyneen, ja lopullinen tuomio annettiin hänelle tiedoksi (kaikki nämä toimet tulkattiin suullisesti toimen toteuttamisen aikana).
- 43 Kyseisen henkilön oikeus tulla kuulluksi taattiin menettelyn aikana: TL:lle annettiin asianmukaisesti ja pätevällä tavalla tiedoksi kaikki annetut päätökset ja määräykset; häntä edusti koko menettelyn ajan puolustusasianajaja, jolle annettiin pätevällä ja asianmukaisella tavalla tiedoksi kaikki menettelylliset toimet (tuomio, TL:n kuultavaksi kutsumista koskeva määräys ja ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskeva määräys).
- 44 Kaikista menettelyssä annetuista päätöksistä ja määräyksistä tuli lainvoimaisia, eikä niihin haettu muutosta, joten menettelyn aikana (mahdollisesti) ilmennyt pätemättömyys katsotaan tällä hetkellä korjaantuneeksi. Edellä esitetyn perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi näin ollen oikeudellisen perusteen puuttuessa TL:n vaatimuksen, joka koski pätemättömyysperusteiden, joihin TL vetosi, tutkimista.

Tiivistelmä ennakkoratkaisupyyntöjen perusteluista

- 45 Direktiiviä 2010/64 ja direktiiviä 2012/13 ei ole saatettu Portugalin kansallisen lainsäädännön osaksi, ja täytäntöönpanon määräaika on päättynyt ensin mainitun kohdalla 27.11.2013 ja jälkimmäisen kohdalla 2.6.2014.
- 46 TL:n esittämiä vaatimuksia tarkasteltaessa on tutkittava ja ratkaistava seuraavat kysymykset:
- a) On selvittävää, voidaanko direktiiviä 2010/64 ja direktiiviä 2012/13 soveltaa kansallisessa oikeusjärjestyksessä ”vertikaalisen välittömän oikeusvaikutuksen” perusteella ja ovatko ne velvoittavia ja ensisijaisia kansalliseen lainsäädäntöön nähden, tai vaihtoehtoisesti, jollei tällaista oikeusvaikutusta ole, voidaanko niitä soveltaa tulkitsemalla kansallista lainsäädäntöä unionin oikeuden mukaisen tulkinnan periaatetta noudattaen (13.11.1990 annetussa tuomiossa Marleasing (C-106/89, EU:C:1990:395, 8 kohta) vahvistetun mukaisesti).

b) Kummassakin tapauksessa – vertikaalisen välittömän oikeusvaikutuksen ja unionin oikeuden mukaisen tulkinnan kohdalla – on selvitettävä sitten, sisältyvätkö menettelylliset toimet, joiden pätevyyden valittaja on riitauttanut (rikosoikeudellisen menettelyn aloittamista koskeva päätös, matkustuskieltomääräys, CPP:n 495 §:n 2 momentin mukainen tiedoksianto ja ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskeva määräys), direktiivin 2010/64 3 artiklassa tarkoitetun keskeisten asiakirjojen käsitteen alaan niin, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 3 kappaleessa vahvistetut ”vähimmäisoikeudet” tulevat suojattaviksi, ja olisiko kyseisissä toimissa pitänyt varmistaa edellä mainitun direktiivin 1–3 artiklassa sekä direktiivin 2012/13 3 artiklan 1 kohdan d alakohdassa tarkoitettujen tulkin nimeämistä ja käännosten tarjoamista koskevien oikeuksien toteutuminen.

c) Jos edelliseen kohtaan vastataan myöntävästi, on selvitettävä, mitä oikeudellisia ja menettelyllisiä seurauksia aiheutuu tulkin nimeämättä jättämisestä ja käännosten laiminlyönnistä mainittujen toimien osalta, ja näin ollen on tutkittava, onko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ehdottama CPP:n 120 §:n 3 momentin tulkinta, jonka mukaan pätemättömyysperusteiden, jotka perustuvat käännosten laiminlyöntiin rikosoikeudellisen menettelyn aloittamista koskevan päätöksen, matkustuskieltomääräyksen, CPP:n 495 §:n 2 momentin mukaisen tiedoksiannon ja ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevan määräyksen osalta, on katsottava korjaantuneen, koska niihin ei ole vedottu rikosoikeudellisen menettelyn aloittamisen osalta asian suullisen käsittelyn alkaessa tai viimeistään ennen kuin asianomaisesta päätöksestä tuli lainvoimainen, yhteensopiva edellä mainittujen direktiivien soveltamisen kanssa.

- 47 Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin pohtii, onko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämä CPP:n 120 §:n 3 momentin tulkinta, jonka mukaan pätemättömyysperusteiden, jotka perustuvat käännosten laiminlyöntiin ja tulkin nimeämättä jättämiseen matkustuskieltomääräyksen, epäillyn kutsumista oikeuden kuultavaksi CPP:n 495 §:n 2 momentin mukaisesti koskevan tiedoksiannon ja ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevan määräyksen tiedoksiannon osalta, on katsottava korjaantuneen, koska niihin ei ole vedottu kyseisessä lainkohdassa säädetyssä määräajassa, yhteensopiva edellä mainittujen direktiivien soveltamisen kanssa.
- 48 Kyseessä on Euroopan unionin oikeuden soveltaminen, minkä osalta on selvitettävä, mikä on asianmukainen menettelyllinen seuraus, kun rikosoikeudelliseen menettelyyn liittyvä toimi, josta säädetään unionin oikeuteen kuuluvissa oikeusnormeissa, on pätemätön. Kyseessä olevien direktiivien tavoitteita on siten ehdottomasti noudatettava, ja jäsenvaltiot ovat velvollisia soveltamaan unionin oikeutta kansallisessa lainsäädännössään sen erityisiä ominaispiirteitä noudattaen SEUT 291 artiklassa määrätyn mukaisesti. Tähän lähtökohtaan voidaan lisätä yhteisön lojaliteettiperiaate, lojaalia yhteistyötä koskeva periaate ja koko unionin oikeusjärjestelmän yhtenäisyyden periaate, ja kyseisen lähtökohdan perusteella unionin oikeusnormien rikkominen ei voi jäädä

vaille seuraamuksia rikotuissa oikeusnormeissa asetettujen tavoitteiden turvaamiseksi.

- 49 Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin katsoo, että direktiiveihin sisältyvien säännösten tässä tapauksessa vertikaaliseen välittömään oikeusvaikutukseen perustuvasta soveltamisesta aiheutuva pakottava velvoite, kun huomioon otetaan unionin oikeuden ensisijaisuuden periaate, edellyttää kaikkien sellaisten kansallisen lainsäädännön säännösten soveltamatta jättämistä, jotka ovat ristiriidassa kyseisissä unionin oikeuteen kuuluvissa säädöksissä säädettyyn nähden. Ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen näkemyksen mukaan käsiteltävän asian rakenteen kannalta on kuitenkin tärkeää selvittää, onko valituksenalaisessa päätöksessä sovelletussa CPP:n 120 §:n 3 momentissa säädetty pätemättömyyden korjaantumista koskeva järjestelmä tosiasiaa ristiriidassa niiden kyseisiin direktiiveihin sisältyvien säännösten kanssa, joita asiassa on sovellettava, tai voiko se olla olemassa niiden rinnalla.
- 50 Euroopan unionin oikeusjärjestyksessä SEUT 267 artiklassa nimenomaisesti määrätyn mukaisesti kansallinen tuomioistuin voi tai sen pitää – sen mukaan, voidaanko sen päätökseen hakea muutosta – pyytää Euroopan unionin tuomioistuimelta ennakkoratkaisua aina, kun sen käsiteltäväksi saatetussa menettelyssä ilmenee unionin oikeuden tulkintaa koskeva kysymys. Kun käsiteltävässä asiassa otetaan huomioon, että annettavaan päätökseen ei voida hakea CPP:n 400 §:n 1 momentin c kohdan mukaisesti muutosta tavanomaisessa muutoksenhaussa, ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin on SEUT 267 artiklan mukaisesti velvollinen pyytämään unionin tuomioistuimelta ennakkoratkaisua edellä esitettyyn kysymykseen.
- 51 Lisäksi, koska kyseessä on velvollisuus pyytää ennakkoratkaisua, tarkasteltavassa tilanteessa ei ole ilmennyt mitään seikkaa, jonka perusteella kansallinen tuomioistuin voisi vapautua tästä velvollisuudesta unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti, sillä direktiivit, joita on sovellettava, eivät ole itsessään selkeitä eikä unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä ole selvennetty niitä mitenkään siltä osin, millainen vaikutus niillä on edellä esitettyyn kysymykseen. Kyse ei siis ole tilanteesta, jossa ennakkoratkaisun pyytämistä koskevasta velvollisuudesta voidaan vapautua oikeuskäytännön perusteella.
- 52 On vielä mainittava, että SEUT 267 artiklan neljännessä kohdassa määrätään nimenomaisesti, että ”jos tällainen kysymys tulee esille kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävänä olevassa asiassa, joka koskee pidätettyä henkilöä, Euroopan unionin tuomioistuin tekee ratkaisunsa mahdollisimman pian”. Kun otetaan huomioon, että käsiteltävän asian valittaja on ollut vangittuna 30.9.2021 lähtien hänelle määrätyn ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevan määräyksen mukaisesti ja että valituksessa on riitautettu asianomaisen määräyksen pätevyys, on pyydettävä ennakkoratkaisupyyntöä käsittelevä nopeutetussa tai kiireellisessä menettelyssä unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 105 artiklan ja sitä seuraavien artiklojen sekä Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 23 a artiklan mukaisesti.

53 Kaiken edellä esitetyn perusteella ja edellä esitetyt perustelut huomioon ottaen Secção Criminal do Tribunal da Relação de Évora antaa seuraavan välipäätöksen:

1. Unionin tuomioistuimelta pyydetään ennakkoratkaisua edellä esitettyyn kysymykseen.

2. Ennakkoratkaisupyyntö pyydetään käsittelemään nopeutetussa tai kiireellisessä menettelyssä SEUT 267 artiklan neljännen kohdan, unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 105 artiklan ja sitä seuraavien artiklojen sekä Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 23 a artiklan nojalla.

TYÖASIAKIRJA